STRATEGIILE DIN LIMBA ROMÂNĂ PENTRU CODIFICAREA EVENIMENTELOR DE MIȘCARE ORIENTATĂ

THE STRATEGIES IN ROMANIAN OF ENCODING ORIENTED-MOVEMENT EVENTS

(Abstract)

This study adopts the criticism formulated by Beavers *et alii* (2010) against Talmy's tipology of motion expression and sustains their idea that languages use the same linguistic resources for expressing any type of events (including that of oriented motion). In this vein, it offers a concise inventory of the lexical, morphological and syntactic resources Romanian uses for expressing Goal and movement manner, by pointing out that the same resources are used with other verbs than those of oriented movement. The main sections of the study refer to a short presentation of Talmy's tipology and of Beavers *et alii*'s criticism, followed by a lexical classification of oriented movement verbs, a description of morphological cases and syntactic phrases expressing Goal and movement manner. The main conclusion is that an appropriate tipology should apply to any kind of event by refering to global linguistics resources of languages.

Cuvinte-cheie: tipologia Talmy, ţintă, manieră de mişcare, resurse lingvistice.
Key-words: Talmy's tipology, Goal, movement manner, linguistic resources.

1. Introducere

Tipologia propusă de Talmy (1985, 2000), privind felul în care limbile codifică evenimentele de mişcare orientată, este foarte influentă. Talmy a identificat două tipuri de limbi: cele care folosesc verbe de orientare şi exprimă maniera de mişcare prin adjuncţi – tipul *V* – şi cele care folosesc verbe de manieră de mişcare şi exprimă orientarea prin sateliţi (în principal, particule) – tipul *S*. Urmând criticile aduse acestei tipologii de Beavers *et alii* (2010), cercetarea propusă aici pune în evidenţă următoarele trei aspecte: (i) româna

BDD-V2870 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)

nu foloseşte resurse lingvistice speciale pentru verbele de mişcare orientată, ci foloseşte aceleaşi resurse pentru orice verb; (ii) codificarea unui eveniment de mişcare orientată depinde în primul rând de caracteristica verbului, dacă acesta exprimă intrinsec maniera de mişcare sau orientarea (ambele tipuri de verbe existând în română); (iii) există factori extra-gramaticali care determină o anumită preferinţă pentru tipul de codificare. Aceste aspecte dovedesc că o tipologie care se referă doar la verbele de mişcare şi doar la cele două dimensiuni: tipul V şi tipul S, ca cea a lui Talmy, nu este doar prea restrictivă, ci chiar inconsecventă, limbile transgresând de fapt clasele tipologice. Beavers *et alii* afirmă, în consecinţă, că o tipologie relevantă a limbilor trebuie să se bazeze pe resursele lingvistice disponibile în fiecare limbă. Mergând pe această linie, studiul propus aici descrie resursele lingvistice folosite de română, în codificarea evenimentelor de mişcare (orientată), pornind de la descrierea din Mierlă (2001). Româna, deşi aparent este limbă de tipul V asemenea altor limbi romanice, foloseşte şi alte mijloace decât cele prevăzute de tipologia lui Talmy (anume verbe de orientare cu adjuncţi exprimând maniera). Mijloacele respective, după cum relevă studiul nostru, sunt de natură lexicală, morfosintactică şi pragmatică şi sunt folosite şi cu verbe din alte câmpuri semantice. Inventarul acestor mijloace poate constitui o bază pentru o eventuală reevaluare tipologică.

2. Tipologia lui Talmy

Tipologia propusă de Leonard Talmy (2000) foloseşte drept crieteriu tipologic modul de exprimare a doi parametri: *orientarea* şi *maniera de mişcare*. Raportându-se la aceşti parametri, Talmy a identificat două tipuri de limbi: cele care folosesc verbe de orientare şi exprimă maniera de mişcare prin adjuncţi – tipul *V(erb)* – şi cele care folosesc verbe de manieră de mişcare şi exprimă orientarea prin sateliţi (în principal, particule) – tipul *S(atelit)*.

Limbile de tip V sunt caracterizate de următoarele trăsături, exemplificate în (1):

- orientarea este inclusă în semnificaţia vebului (de ex. *a intra*);
- maniera de mişcare este exprimată prin adjuncţi (de ex. verbe la gerunziu).

(1) Je suis entré dans la maison (en boitant). (franceză)
Entró corriendo/volando/nadando a la cueva. (spaniolă)
Am intrat în casă (şchiopătând).

Dintre limbile de tip V fac parte limbile romanice, turca, japoneza, unele limbi Bantu, coreeană, ebraică, greacă şi altele.

Limbile de tip S, la rândul lor, sunt caracterizate de următoarele trăsături, exemplificate în (2):

- maniera este inclusă în semnificaţia vebului (de ex. *a ţâşni*);

BDD-V2870 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)

- orientarea este exprimată prin sateliţi (particule, afixe verbale şi, în general, „prepoziţii” cu complement suprimabil) (de ex. *out, raus-* şi *vy-*).

(2) a. An owl popped *out*. (engleză)
b. Eine Eule plötzlich *raus*-flattert. (germană)
c. Tam *vy*-skočila sova. (rusă)
‘O bufniţă a ţâşnit afară’

Dintre limbile de tip S fac parte engleza, finlandeza, germana, mandarina, norvegiană, olandeza, rusa, ucrainiana şi altele.

Această dihotomie tipologică a fost inspirată de observaţia că anumite limbi (considerate ulterior de tip V) nu permit un grup prepoziţional (GP) care exprimă Ţinta decât pe lângă verbe de orientare, nu şi pe lângă cele de manieră de mişcare, după cum se poate vedea în (3).

(3) a. Je suis allé à la librairie. b. *J’ai boité à la librairie. (franceza)
a. La botella fue a la cueva. b. *La botella flotó a la cueva. (spaniolă)
a. M-am dus la librărie. b. b. *Am şchiopătat la librărie.
a. Sticla a ajuns în peşteră. b. *Sticla a plutit în peşteră.

Trebuie menţionat că exemplele din (3)b sunt acceptate doar dacă GP este înţeles ca locul de desfăşurare a acţiunii, adică Locativ, nu Ţintă.

În schimb, alte limbi (considerate de tip S) nu au această restricţie:

(4) a. He ran out suddenly in front of me. (engleză)
El a fugit afară pe neaşteptate în faţa mea.
‘El a ieşit în fugă / fugind pe neaşteptate (chiar) în faţa mea.’
b. John limped into the house. (engleză)
*Ion a şchiopătat în casă.
Ion a intrat în casă şchiopătând.

Numărul mare al limbilor pentru care s-a propus o încadrare în tipologia lui Talmy dă seama de interesul deosebit suscitat de această tipologie şi de volumul foarte mare de studii pe această temă. Multe studii au propus adaptări ale tipologiei talmiene la trăsăturile particulare ale diferitelor limbi. Cea mai importantă dintre adaptări este extinderea tipologiei de la forma bi-partită la una tri-partită. Astfel, pe baza unor limbi precum emai şi thai s-a propus un nou tip: limbile de tip E(chipolent), în care atât maniera de mişcare, cât şi orientarea sunt codificate prin verbe principale, ca in exemplul (5), luat din (Schaefer 1986: 181, *apud* Beavers *et. al.* 2010).

(5) ọli ọmọhe la o vbi oa
ART. om aleargă intră în casă
‘omul a intrat alergând în casă’

BDD-V2870 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)

În literatura de specialitate dedicată acestui subiect există şi numeroase studii critice. Un important studiu de acest fel este cel al lui Beavers *et. al.* (2010) ale cărui linii principale le prezentăm în ceea ce urmează.

3. Critica tipologiei lui Talmy

O primă critică adusă de Beavers *et. al.* (2010) se referă la faptul că termenul *satelit* nu este clar definit. Acesta include afixe şi particule (ca sateliţi canonici), dar mai include şi adverbe şi prepoziţii (Talmy 1985: 105). În momentul în care este admisă ca satelit o prepoziţie care are un complement obligatoriu, ca în exemplul (4)b, este greu de explicat de ce în limbile romanice, considerate de tip V, prepoziţiile n-ar fi şi ele sateliţi. Acelaşi lucru se poate spune şi despre adverbe. Ba mai mult, o limbă de tip V ca italiana foloseşte în mod curent particule (deci sateliţi) precum *fuori, giu, su, via*, de pildă *è corso via* 'a fugit afară'. De asemenea, limbile romanice au afixe – neproductive, dar analizabile – de exprimare a orientării, de pildă franceza: *ac-courir* sau *è-couler*.

Separarea strictă a limbilor care au verbe de orientare de cele care au verbe de manieră ignoră faptul evident că limbile de ambele tipuri au în lexic atât verbe de orientare, cât şi verbe de manieră. De pildă, engleza (de tip S) are verbe de orientare precum *enter* 'a intra' sau *exit* 'a ieşi'. Pe lângă aceste verbe sunt admişi adjuncţi exprimând maniera de mişcare, întocmai ca la limbile de tip V:

(6) He entered running/flying/swimming the cave.
'El a intrat fugind/zburând/înotând în peşteră.'

La rândul lor, există limbi de tip V care permit GP-Țintă pe lângă verbe de manieră, ca cele de tip S. De pildă, exemplul din (7)a este mult mai natural decât cel din (7)b, în contextul în care cineva vrea să se adăpostească în casă de ploaie.

(7) a. Allez, courons dans la maison! (franceză)
Hai să fugim în casă!
b. #Allez, entrons dans la maison en courant
Hai să intrăm în casă fugind!

Este adevărat că limbile romanice nu folosesc echivalentele prepoziţiilor româneşti *la* sau *în* pentru a exprima Ținta pe lângă verbe de manieră (cf. (3)b, mai sus), dar folosesc alte mijloace, cum ar fi prepoziţia compusă *până la / în* prin intermediul căreia exemplele din (3)b devin gramaticale, ca în (8).

(8) J'ai boité jusqu'à la librairie. (franceză)
La botella flotó hasta la cueva. (spaniolă)
Am şchiopătat până la librărie.
Sticla a plutit până în peşteră.

BDD-V2870 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)

Beavers *et. al.* (2010) vor să demonstreze, prin criticile aduse, că o tipologie a limbilor care se referă doar la verbele de mişcare şi doar la parametrii orientare / manieră de mişcare este mult prea restrictivă şi, prin aceasta, devine inadecvată. Ei susţin că tipologia limbilor trebuie să se facă în funcţie de resursele lingvistice ale fiecăreia dintre limbi, aceste resurse fiind aceleaşi pentru exprimarea oricărui tip de eveniment. În această idee, propunem, în următoarea secţiune, un inventar al parametrilor de codificare şi al mijloacelor prin care româna exprimă evenimentele de mişcare arătând, totodată, că aceleaşi mijloace sunt folosite şi pentru alte tipuri de evenimente.

4. Codificarea evenimentelor de mişcare orientată

Strategiile de codificare a evenimentelor de mişcare orientată folosesc resurse generale ale limbii române: resurse lexicale, morfosintactice, semantice sau pragmatice, pe care vom încerca să le punem în evidenţă în ceea ce urmează. Fiind vorba de resurse generale, ele sunt folosite şi în codificarea altor tipuri de evenimente.

În acest studiu ne vom limita la prezentarea strategiilor de codificare a Ţintei şi a manierei de mişcare, deoarece acestea sunt implicate în tipologia lui Talmy. Pentru fiecare tip de strategie vom oferi câte un exemplu din afara sferei evenimentelor de mişcare pentru a susţine ideea că resursele folosite de o limbă sunt generale şi că, prin urmare, o tipologie care raportează aceste resurse doar la evenimentele de mişcare este prea restrictivă.

4.1 Parametrii de codificare a evenimentelor (de mişcare orientată)

În exprimarea unui eveniment de mişcare orientată intervin mai mulţi parametri de codificare, precum încorporarea lexicală a manierei sau orientării, aspectul, finalizarea sau tipurile de ţintă. Aceşti parametri influenţează realizarea participanţilor la eveniment la nivel morfosintactic, sintactic sau pragmatic.

Verbele româneşti se pot clasifica în funcţie de trăsăturile ±orientare şi ±manieră astfel:

[±orientare –manieră]	*a merge, a se deplasa* (verbe neutre)
[+orientare –manieră]	*a ajunge, a intra, a ieşi, a coborî, a urca, a veni, a pleca*
[±orientare +manieră]	*a alerga, a fugi, a se furişa, a se târî, a zbura*
[–orientare +manieră]	*a ţopăi, a şchiopăta, a tropăi*
[+orientare +manieră]	*a năvăli în/?din, a ţâşni din/?în, a se năpusti la/*de la, a se strecura* („a intra/ieşi pe furiş”)

Verbele notate cu ±orientare sunt verbe care pot apărea atât în contexte „neorientate”, adică acţiunea verbului este privită ca o activitate fără finalizare, cât şi în contexte „orientate”, când verbul poate atribui rolul Ţintă unui complement al său.

BDD-V2870 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)

După cum se vede din ultimul tip al clasificării, încă un aspect sub care poate fi criticată tipologia lui Talmy este acela că nu poate fi făcută o separaţie netă între verbele de orientare şi cele de manieră, pentru că există verbe care exprimă atât orientarea, cât şi maniera. Acest lucru a fost trecut cu vederea şi de Beavers *et. al.* (2010); ba mai mult, abordarea lor se bazează, în mod nejustificat, pe această separaţie.

În ceea ce priveşte aspectul, verbele pot fi durative sau punctuale. Un test pentru această distincţie se face cu ajutorul unei construcţii de genul *timp de 5 minute* care este compatibilă doar cu verbele durative, după cum reiese din (9).

(9) a. Ion a mers / a coborât / a şchiopătat *timp de 5 minute*.
b. Ion a ajuns / a intrat / s-a năpustit **timp de 5 minute*.

Un alt parametru de codificare este finalizarea acţiunii, numită şi *telicitate*. Acest parametru indică faptul că acţiunea exprimată de verb are un punct terminus, după care continuarea ei nu mai este posibilă. Punctul terminus este marcat, pentru cele mai multe verbe, de atingerea Ţintei (*a ajunge, a intra, a coborî*), de părăsirea Originii (*a ieşi, a pleca*) sau de parcurgerea completă a unei Căi (*a străbate, a traversa*). Unele verbe sunt intrinsec telice (adică prin semnificaţia lor), pentru altele se poate realiza telicitatea contextual. Unul dintre testele care identifică verbele a căror acţiune presupune existenţa unui punct terminus foloseşte o construcţie de tipul *în 5 minute*. Astfel, verbele din exemplul (10)a sunt intrinsec telice, pe când cele din (10)b sunt atelice.

(10) a. Ion a ajuns / a coborât / a venit *în 5 minute*.
b. Ion a ţopăit / a şchiopătat până la uşă **în 5 minute*.

Tipul Ţintei este, de asemenea, un parametru de codificare, care influenţează realizarea morfosintactică a acestui argument. Ţinta poate fi:

- finală – ţintă cerută de verbe precum *a sosi* sau *a intra*: *Ion a sosit la destinaţie./ Ion a intrat în birou.*
- limitativă – ţintă acceptată de majoritatea verbelor de mişcare, chiar şi de cele fără orientare intrinsecă: *Animalul s-a târât până la vizuină.*
- orientativă – ţintă care funcţionează ca punct de reper, ea nefiind atinsă. Acest tip de ţintă este cerut de verbele care sunt intrinsec orientative, precum *a se apropia, a se îndrepta* sau *a porni*, dar poate apărea cu orice tip de verb: *Ion merse / şchiopătă / se îndreptă spre uşă. / Ion se apropie de uşă.*

Trebuie subliniat că aceşti parametri, care caracterizează evenimentul în sine, nu doar verbul de mişcare implicat, îşi pot concretiza diferite valori în funcţie de context, după cum reiese din următoarele exemple:

Ion a mers prin parc.	[–orientare, durativ, atelic, Locativ (adică fără Ţintă)]
Ion a mers la şcoală.	[+orientare, durativ, telic, Ţintă finală]
Ion a mers până la şcoală.	[+orientare, durativ, telic, Ţintă limitativă]
Ion a mers spre şcoală.	[+orientare, durativ, atelic, Ţintă orientativă]

BDD-V2870 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)

4.2 Strategii de codificare a Ţintei

4.2.1 Grupul prepoziţional (GP) (şi GAdv)

Ca şi celelalte limbi romanice, româna foloseşte, în mod curent, exprimarea Ţintei cu ajutorul grupurilor prepoziţionale şi adverbiale.

Pentru exprimarea Ţintei *finale* se folosesc prepoziţiile *la, în, pe* etc. După cum s-a subliniat în mai multe studii, dintre care amintim (Dini & Di Tomaso 1995) şi (Cummins 1998), în limbile romanice prepoziţiile *la, în* etc. sunt de fapt prepoziţii locative, adică prepoziţii care nu exprimă Ţinta *per se*, ci locul de desfăşurare a unei acţiuni. Din acest motiv, ele pot fi folosite în exprimarea Ţintei doar în prezenţa verbelor caracterizate de trăsătura +orientare; acest lucru este ilustrat în (11)a. Pentru un verb care poate fi folosit şi cu orientare şi fără orientare, ca *a merge*, GP-*la* nu are capacitatea de a dezambiguiza între Ţintă şi Locativ (11)b. În schimb, dacă un verb, ca *a ţopăi* în (11)c, are trăsătura -orientare, GP-*la* nu are capacitatea de a exprima Ţinta, ci doar Locativul.

(11) a. Ion se duce la parter / acolo.
b. Ion merge la parter / acolo.
c. Ion ţopăie la parter / acolo.

Din acelaşi exemplu (11), se constată că ce este valabil pentru GP-*la* este valabil şi pentru adverbul *acolo* şi în general pentru Gadv. Adverbele de loc au înţeles locativ, iar pentru a exprima Ţinta trebuie să aibă ca regent un verb marcat +orientare.

Aceleaşi grupuri prepoziţionale pot fi folosite şi în descrierea altor tipuri de evenimente, cu aceleaşi caracteristici. Pot exprima Ţinta dacă aceasta face parte dintre argumentele verbului (12)a, iar dacă nu face parte, GP exprimă Locativul (12)b.

(12) a. Ion priveşte în încăperea cu reflectoare.
b. Ion clipeşte des în încăperea cu reflectoare.

Pentru exprimarea Ţintei *limitative* se foloseşte prepoziţia *până* şi compusele ei (*până la, până în* etc.). GP-*până* este admis atât de verbele cu Ţintă argumentală (+orientare) (13)a, cât şi de cele fără Ţintă argumentală (-orientare) (13)b, caz în care *până* este obligatoriu. Ţinta limitativă este compatibilă doar cu verbele de mişcare care admit limitare; altminteri creează structuri negramaticale (13)c.

(13) a. A coborât (până) la etajul doi.
b. A şchiopătat *(până) la librărie.
c. *I s-a năpustit până la gât.

Ţinta limitativă poate apărea şi în evenimente de non-mişcare, dacă verbul admite gradare, fiind de fapt singura admisă în lipsa unei Ţinte argumentale:

(14) A crescut *(până) la 2 metri.

BDD-V2870 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)

Ținta *orientativă* (țintă neatinsă) este introdusă de prepoziții precum *spre* sau *către* şi pare să fie admisă de toate tipurile de verbe de mişcare:

(15) a. Ion merge / coboară / se duce spre parter.
b. Am şchiopătat spre prima stradă.
c. Ion s-a năpustit spre mine să mă lovească.

Verbul *a se apropia* cere GP-*de* după regimul adverbului din care e derivat: *Ion s-a apropiat de mine*. După cum remarcă Mierlă (2001:161), spre deosebire de cazurile anterioare, acest GP nu poate fi înlocuit într-o propoziţie interogativă sau relativă cu adverbul *încotro*.

Acest tip de ţintă poate fi regăsit în toate evenimentele care presupun orientare, ca în *Ion priveşte spre cer.* sau *Farul semnalizează spre mare*.

4.2.2 Cazul acuzativ

Ținta poate fi exprimată şi prin mijloace morfosintactice, cum este cazul acuzativ, cu funcţia sintactică de complement direct. Aceasta este situaţia unor verbe precum *a ajunge, a depăşi, a întrece* sau *a urmări*, care iau drept complement direct o ţintă presupus mobilă.

(16) Glonţul a ajuns / a depăşit săgeata.

Cazul acuzativ este folosit în special de verbele „prolative" precum *a traversa, a străbate, a străpunge, a înconjura* etc. (Mierlă 2001: 171) şi exprimă Calea parcursă de entitatea în mişcare. Calea include puctul iniţial: Originea şi punctul final: Ținta, dar acestea pot fi exprimate şi explicit ca în *Ion a traversat strada, de pe un trotuar pe celălalt.* În cazul verbelor prolative, exprimarea explicită a Țintei se face cu grupuri prepoziţionale.

Unele verbe care folosesc acest caz pentru Țintă pot fi folosite şi în evenimente care nu implică mişcarea:

(17) Temperatura a depăşit pragul de caniculă.

4.2.3 Cazul dativ

Dacă Ținta este animată, ea se poate realiza şi prin cazul dativ, suprapunându-se cu rolul de Beneficiar sau de Posesor. Această modalitate este folosită doar de verbele marcate +orientare:

(18) a. Lui Ion i-au venit colindătorii (la birou).
b. *Lui Ion i-a şchiopătat soţia (la birou).

După cum se poate vedea în (18)a, Ținta exprimată prin dativ poate fi dublată (sau precizată) printr-un GP, pentru care elementul în dativ îndeplineşte rolul de Posesor: *Colindătorii au venit la biroul lui Ion*. Că dativul din (18)a exprimă într-adevăr Ținta şi nu este un simplu dativ posesiv reiese din faptul că structura *Lui Ion i-au venit colindătorii.* nu este echivalentă cu *Au venit colindătorii lui Ion*, ci este echivalentă cu *Au venit colindătorii* ***la*** *Ion*.

BDD-V2870 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)

Demn de remarcat este şi faptul că dativul-Țintă anulează perspectiva locutorului pentru verbe deictice ca *a veni* şi *a pleca*. Dacă se alege una dintre următoarele formulări: *Au venit la şcoală copiii.* sau *Au plecat la şcoală copiii*, după cum locutorul, ca reper al verbului deictic, se află sau nu în proximitatea şcolii, pentru construcţia *I-au venit / i-au plecat lui Ion copiii.* reperul verbului deictic nu mai este locutorul, ci Ion.

O reminiscenţă a dativului Țintă există în imprecaţii (*Pleacă / du-te dracului, naibii, ciorilor* etc.).

Cazul dativ apare foarte frecvent în evenimente care implică verbe de transfer (*a atribui, a da, a transfera* etc.) sau verbe de adresare (*a se adresa, a spune* etc.) şi, în general, în evenimente care nu sunt de mişcare. În aceste situaţii, dativul exprimă rolul de Beneficar care este unul compatibil cu cel de Țintă.

4.2.4 Morfeme lexicale

În limba română, folosirea morfemelor lexicale pentru exprimarea orientării nu este productivă, ca în unele limbi de tip S. Acestea sunt aproape toate preluate odată cu cuvântul moştenit sau împrumutat din care fac parte. Totuşi, merită să le amintim aici pentru că ele sunt analizabile şi creează perechi antonimice ca în *i-migra* / *e-migra*, *im-porta* / *ex-porta*, *in-vada* / *e-vada*, *în-cărca* / *des-cărca* etc. Se poate constata, astfel, că există reminiscenţe ale unor trăsături specifice limbilor de tipul S şi în limbile romanice, care sunt considerate tipice pentru tipul V.

Aceleaşi prefixe *i(n)- / e(x)-* se regăsesc şi la verbe care nu sunt de mişcare, de pildă *in-spira / ex-spira* sau *in-clude / ex-clude*. Româna numără prefixele lexicale printre resursele lexicale vii, productive, chiar dacă o face pentru alte tipuri de verbe decât cele de mişcare orientată. Acest lucru întăreşte caracterul analizabil al prefixelor întâlnite în verbele de mişcare.

4.3 Strategii de codificare a Manierei de mişcare

Maniera de mişcare poate fi exprimată lexical (*a alerga, a şchiopăta, a se târâi, a ţopăi, a zbura* etc.), dar şi prin mijloacele sintactice prezentate în ceea ce urmează.

4.3.1 Verb la gerunziu

Un verb la gerunziu poate apărea pe lângă orice tip de verb de mişcare, atât pe lângă cele +orientare (19)a, cât şi pe lângă cele −orientare (19)b, pentru a exprima maniera de mişcare.

(19) a. Ion a venit acasă şchiopătând.
b. Ion dansa şchiopătând puţin.

De asemenea poate fi folosit pentru a exprima maniera şi în alte tipuri de evenimente:

BDD-V2870 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)

(20) Ion vorbea şuierând.

Un aspect important este că gerunziul unui verb de orientare poate fi folosit pe lângă un verb de manieră de mişcare pentru a facilita introducerea Țintei:

(21) a. Copilul ţopăia îndreptându-se spre uşă.
b. Victima s-a târât ieşind la marginea drumului.

Acest tip de structură se găseşte şi în limbi de tip S, atâta vreme cât pot folosi în general gerunzii, ca în engleză: *He limped going inside*. Se vede şi prin aceasta că graniţa tipologică dintre limbile de tip S şi cele de tip V nu este foarte precisă.

4.3.2. Ideofone

Ideofonele, la rândul lor, sunt compatibile cu toate tipurile de verbe de mişcare, atât cu cele de orientare (22)a, cât şi cu cele de manieră de mişcare (22)b.

(22) a. Ion a venit acasă şontâc-şontâc.
b. Ion dansa lipa-lipa.

De asemenea, această modalitate de exprimare a manierei este folosită şi pentru alte tipuri de evenimente:

(23) Ion vorbea alea-alea / fleonca-fleonca.

4.3.3. GP (sau GAdv)

Grupurile prepoziţionale (şi cele adverbiale) reprezintă o resursă generalizată de exprimare a modului în care se desfăşoară o acţiune, şi în română. Ele sunt compatibile, iarăşi, cu toate tipurile de verbe, după cum se vede în (24).

(24) a. Ion a intrat în fugă / pe furiş / ca un şarpe / târâş /tiptil.
b. Ion dansa pe poante / săltăreţ.
c. Ion vorbea în şoaptă / şoptit.

5. Concluzii

Limba română foloseşte foarte frecvent GP (sau GAdv), cu care poate exprima atât Ținta, cât şi maniera de mişcare, dar şi alte roluri. Atâta vreme cât este admis că un GP poate fi considerat satelit ca în engleză (limbă de tip S): *He ran into the house*, o tipologie în termeni de sateliţi nu pare adecvată.

În română există verbe care exprimă în acelaşi timp şi maniera şi orientarea (ex. *a se năpusti, a ţâşni*) şi, prin urmare, admit GP de Țintă pe lângă verbe de manieră. Acest lucru face ca dihotomia dintre verbele de orientare şi cele de manieră să nu mai fie operantă, clătinând baza tipologiei talmiene.

Prepoziţiile cel mai des folosite pentru exprimarea Țintei sunt de fapt Locative (ca şi în alte limbi romanice). De aceea, este folosit GP cu

BDD-V2870 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)

delimitatorul general *până* în cazul verbelor durative, inclusiv cele de manieră, pentru exprimarea Țintei şi a Limitei în general.

În concluzie, tipologii similare cu cele ale lui Talmy pot fi dezvoltate şi pentru alte tipuri de evenimente decât cele de mişcare, pentru că limbile folosesc aceleaşi resurse interne. Ar putea exista limbi de tip V şi limbi de tip S, de pildă, pentru evenimentele dicendi, de transfer sau de contact. În locul unei asemenea proliferari de tipologii, mai interesantă ar fi o tipologie a limbilor pe baza resurselor lingvistice pe care le au.

REFERINŢE

Beavers, John & Beth Levin & Shiao Wei Tham. 2010. „The typology of motion expressions revisited", *Journal of Linguistics* 46:02, Cambridge University Press, p. 331-377

Cummins, Sarah. 1998. „Le mouvement directionnel dans une perspective d'analyse monosémique", *Langues et Linguistique* 24, 47–66.

Dini, Luca & Vittorio Di Tomaso. 1995. „Linking theory and lexical ambiguity: The case of Italian motion verbs", *Quaderni del Laboratorio di Linguistica 9*, Pisa: Scuola Normale Superiore, 161–169.

Mierlă, Anca. 2001. *Verbul românesc din perspectivă semantico-sintactică (cu aplicaţie la verbele de mişcare).* Teză de doctorat la Facultatea de Litere, Universitatea din Bucureşti.

Schaefer, Ronald P. 1986. „Lexicalizing directional and nondirectional motion in Emai", *Studies in African Linguistics* 17, 177–198.

Talmy, Leonard. 1985. „Lexicalization patterns: Semantic structure in lexical forms", în Shopen Timothy (ed.), *Language typology and syntactic description*, vol. 3: *Grammatical categories and the lexicon*, 57–149. New York: Cambridge University Press.

Talmy, Leonard. 2000. *Toward a cognitive semantics*, vol. 2: *Typology and process in concept structuring*, Cambridge, MA: MIT Press.

Ana-Maria BARBU
Institutul de Lingvistică al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Al. Rosetti", Bucureşti

BDD-V2870 © 2015 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:18 UTC)